

ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ У РОБОТІ ВИКЛАДАЧА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Галацин К. О.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської мови технічного спрямування № 2
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
просп. Перемоги, 37, Київ, Україна
orcid.org/0000-0003-3297-8284
galatsyn.kateryna@gmail.com*

Фешук А. М.

*викладач кафедри англійської мови технічного спрямування № 2
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
просп. Перемоги, 37, Київ, Україна
orcid.org/0000-0003-3683-099X
fam2012@ukr.net*

Ярошенко О. Л.

*викладач кафедри англійської мови технічного спрямування № 2
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
просп. Перемоги, 37, Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-8275-2227
olha_yaroshenko@ukr.net*

Ключові слова: *аналіз,
педагогічний аналіз,
викладач англійської
мови, інформаційна
компетентність,
інформаційно-аналітична
компетентність.*

Педагогічний аналіз є одним із важливих чинників оптимізації освітнього процесу в сучасному закладі вищої технічної освіти, від конструктивної реалізації якого залежать успішність та ефективність організації навчання, виховання, суб'єкт-суб'єктної взаємодії всіх учасників педагогічного процесу.

Метою статті є дослідження специфіки педагогічного аналізу та розроблення алгоритму його реалізації в роботі викладача англійської мови в закладі вищої технічної освіти. Для досягнення мети використано методи аналізу, синтезу, узагальнення та систематизації.

У статті розглянуто суть педагогічного аналізу як важливого складника педагогічної діяльності викладача англійської мови. Наголошено, що завданням педагогічного аналізу в роботі викладача є: вивчення реального стану знань, умінь, навичок; формування компетентностей студентів, об'єктивної оцінки результатів, установлення причинно-наслідкових зв'язків та прийняття рішень щодо вдосконалення освітнього процесу, власного науково-методичного рівня; здійснення індивідуального підходу до студентів, вибір адекватних форм, методів та технологій, а також обов'язкове корегування результатів освітньої діяльності з прогнозуванням шляхів її оптимізації. Виділено мету, об'єкт, напрями та алгоритм реалізації педагогічного аналізу в діяльності викладача англійської мови у закладі вищої технічної освіти. Розкрито особливості реалізації педагогічного аналізу на різних етапах організації

освітнього процесу в закладі вищої освіти. Визначено основні напрями педагогічного аналізу викладача англійської мови, зокрема зауважено, що обов'язковими елементами алгоритму педагогічного аналізу є проведення контрольних замірів основних показників якості навчання студентів після корекції роботи та їх аналіз і співставлення з визначеними цілями вивчення англійської мови на конкретному етапі. Наголошено на необхідності аналітичної та інформаційно-аналітичної компетентності викладача. Акцентовано увагу, що подальших наукових досліджень вимагає розроблення кваліметричного підходу до визначення показників і критеріїв роботи викладача та студентів.

PEDAGOGICAL ANALYSIS IN THE WORK OF AN ENGLISH TEACHER

Halatsyn K. O.

PhD, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of English for Engineering № 2

National Technical University of Ukraine

“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”

Peremohy Ave., 37, Kyiv, Ukraine

orcid.org/0000-0003-3297-8284

galatsyn.kateryna@gmail.com

Feshchuk A. M.

Lecturer at the Department of English for Engineering № 2

National Technical University of Ukraine

“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”

Peremohy Ave., 37, Kyiv, Ukraine

orcid.org/0000-0003-3683-099X

fam2012@ukr.net

Yaroshenko O. L.

Lecturer at the Department of English for Engineering № 2

National Technical University of Ukraine

“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”

Peremohy Ave., 37, Kyiv, Ukraine

orcid.org/0000-0002-8275-2227

olha_yaroshenko@ukr.net

Key words: *analysis, pedagogical analysis, English teacher, information competence, information and analytical competence.*

Pedagogical analysis is one of the important factors in optimizing the educational process in a modern higher technical educational institution which constructive implementation depends on the success and effectiveness of the organization of the educational process and subject-subject interaction of all participants of the educational process.

The aim of this paper is to study the specifics of the pedagogical analysis and develop an algorithm for its implementation in the work of an English teacher in a higher technical educational institution. To achieve this goal, the following methods were used: analysis, synthesis, generalization and systematization.

The paper presents the essence of the pedagogical analysis as an important component of the English teacher's work. The tasks of the pedagogical analysis in the teacher's work are: the study of the real condition of knowledge, skills, abilities; formation of students' competencies; objective assessment

of results, establishing cause and effect relationships and making decisions to improve the educational process; personal scientific and methodological level; implementation of an individual approach to students, selection of adequate forms, methods and technologies, as well as the required control of educational results and forecasting the ways to optimize it. The purpose, object, directions and algorithm of realization of the pedagogical analysis in the English teacher's work in a higher technical educational institution are identified. The peculiarities of the pedagogical analysis implementation at different stages of the educational process organization in a higher education institution are revealed. The main directions of the pedagogical analysis of an English teacher are determined. In particular, it is noted that the important elements of the algorithm of the pedagogical analysis are: carrying out of control measurements of the main indicators of students learning results after correction and their analysis and comparison with the specified objectives of learning English at a particular stage. The need for analytical and information and analytical competence of the teacher is emphasized. The paper demonstrates the potential of further research which is required to develop a qualimetric approach to determining the indicators and criteria of the teacher's and students' work.

Актуальність дослідження. Сучасне суспільство потребує якісної освіти, як загальної, так і професійної, тому робота викладача закладу вищої освіти спрямована на забезпечення ґрунтовних знань та вироблення необхідних навичок для професійної діяльності. Останнім часом зростають вимоги до здатності іншомовної комунікації випускників вищих навчальних закладів. На жаль, рівень володіння іноземними мовами студентів і фахівців різних професійних груп бажає бути вищим. Наукові дослідження свідчать, що на поліпшення рівня іншомовного спілкування впливає багато чинників, серед яких, зокрема, система викладання, методична підготовка викладача, застосування сучасних методів і засобів навчання, а також уміння виявляти слабкі боки та недоліки організації освітнього процесу, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між рівнем досягнення поставлених цілей і роботою викладача та студента. Одним із засобів підвищення результативності навчання студентів іноземним мовам є реалізація педагогічного аналізу у роботі викладача іноземних мов. Цій проблемі сьогодні, на нашу думку, приділяється недостатньо уваги.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема педагогічного аналізу тривалий час була в полі зору науковців. Саме поняття було введено в педагогічне середовище відомим радянським педагогом Ю. Конаржевським. Він і його послідовники (В. Лазарєв, М. Поташник, В. Симонов, Л. Спирин, П. Третьяков, Т. Шамова та ін.) педагогічний аналіз розглядали в контексті управлінської діяльності керівника школи як одного з інструментів управління та самовдосконалення педагогів. Особлива увага приділялася аналізу та самоаналізу уроку, аналізу інших складників діяльності

школи. Із часом, вивчаючи особливості роботи педагога, дослідники почали вбачати аналітичну функцію і в діяльності вчителя та викладача. Так, розглядаючи особливості педагогічної діяльності, науковці виділяють комунікативний організаторський процес (Л. Уманський та ін.), процес вирішення нескінченних педагогічних завдань і ситуацій (Г. Коджаспірова, А. Коджаспіров та ін.) тощо. Проективний компонент викладацької діяльності виділяють О. Гура, З. Єсарева, Н. Кузьміна, О. Мороз, В. Сластьонін, В. Юрченко. На їхню думку, він включає: визначення цілей навчання і виховання, стратегії і способів їх досягнення, вирішення актуальних завдань з урахуванням майбутньої спеціалізації студента, під час планування навчального курсу враховувати його місце в навчальному плані і міжпредметні зв'язки тощо.

Очевидно, що реалізація цих складників неможлива без аналітичної діяльності викладача. Із розвитком педагогічної науки стали розглядати інформаційно-аналітичний складник. До основних видів роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників відносять також і аналітико-оцінний, який включає критичне осмислення власної професійної діяльності, аналіз її ефективності, надання звітності щодо різних видів виконаної діяльності.

Низка науковців акцентує увагу на тому, що у своїй діяльності викладачу необхідно постійно ставити цілі і виявляти ступінь їх досягнення, оцінювати результати досягнень студентів через призму застосування методики викладання, сучасних технологій, виявляти слабкі боки в організації навчальної діяльності, критично оцінювати свою роботу на основі самоаналізу. Усе це неможливо забезпечити без педагогічного аналізу.

На нашу думку, однією з умов поліпшення якості викладання іноземних мов є застосування педагогічного аналізу в роботі викладача.

Метою статті є визначення особливостей педагогічного аналізу та його реалізації в роботі викладача англійської мови в закладі вищої технічної освіти.

Виклад основного матеріалу. Динаміка й інформатизація суспільного життя ставить нові виклики перед закладами вищої освіти у цілому і перед професійною підготовкою майбутніх фахівців інженерно-технічного спрямування зокрема. Йдеться насамперед про підвищення у фахівців рівня знань англійської мови. Тому в останні роки все більше уваги приділяється пошуку шляхів та засобів поліпшення викладання, організації навчання та самостійної роботи студентів. Науковці і практики шукають резерви та нові можливості забезпечення високої якості освітнього процесу, у тому числі й у роботі викладачів ЗВТО. Дослідження науковців свідчать про необхідність зміни підходів до викладання. На нашу думку, акцент потрібно робити на тому, що викладач керує навчальним процесом і впливає на нього на всіх етапах. Діяльність педагога у вищій школі має низку специфічних особливостей і чітку структуру, яка включає постановку цілей, планування їх досягнення, організацію реалізації планів, мотивацію, контроль та оцінку рівня досягнення цілей і реалізації завдань, корекцію роботи викладача та студентів. Усі ці функції повинні виконуватися послідовно і зв'язуються між собою аналізом. Жодна з них неможлива без аналізу стану, можливостей, часових рамок тощо.

Метою діяльності є досягнення позитивних якісних змін у знаннях, уміннях, навичках, компетенціях, особистісних характеристиках майбутніх фахівців у процесі взаємодії з ними в освітньому просторі. Щоб виявити зміни, необхідно порівнювати початкові характеристики з отриманими, тобто аналізувати відповідну інформацію. Поняття «аналіз» (від гр. *αναλυσις* – розклад, англ. – *analysis*, нім. – *analyse*) визначають як: 1) розумову операцію, яка дає змогу проводити розчленування цілого на частини; 2) один із найпопулярніших аналітичних інструментів, призначений для впорядкування інформації. Зазвичай термін «аналіз» розглядають у певних контекстах. З одного боку, аналіз – це уявне розчленування об'єкта, яке дає змогу одержати уявлення про його будову, структуру, частини, в протилежність синтезу, а з іншого – аналіз включає в себе і процедури синтезу, у зв'язку із цим аналіз ототожнюють з діяльністю [5, с. 9].

У педагогіці аналіз є основою визначення змісту, форм, методів, технологій взаємодії викладача зі студентами. Під педагогічним ана-

лізом слід розуміти функцію, спрямовану на вивчення фактичного стану та обґрунтованості застосування сукупності способів, засобів, впливів щодо досягнення мети, результатів педагогічного процесу і вироблення регулятивних механізмів [4, с. 2].

Наші дослідження засвідчили, що більшість викладачів досить поверхово розуміє сутність педагогічного аналізу та його призначення зводять переважно до аналізу помилок у контрольних роботах. Насправді ж педагогічний аналіз є безперервним процесом у діяльності педагога і може бути одним із засобів поліпшення викладання англійської мови.

Оскільки тривалий час педагогічний аналіз розглядався як функція управління школою, то основне його призначення, на думку Ю. Конаржевського, полягає у вивченні стану та тенденцій розвитку педагогічного процесу, об'єктивній оцінці його результатів із подальшим виробленням на цій основі рекомендацій щодо впорядкування керованої системи [3, с. 23]. Управління навчальним процесом здійснюється і на рівні педагога, тому, на нашу думку, призначення педагогічного аналізу в роботі викладача закладу вищої освіти полягає у вивченні стану знань, умінь, навичок, формуванні компетентностей студентів, об'єктивній оцінці результатів, установленні причинно-наслідкових зв'язків та прийнятті рішень щодо вдосконалення освітнього процесу, свого науково-методичного рівня, здійснення індивідуального підходу до студентів, вибору адекватних форм, методів та технологій.

Педагогічний аналіз проводиться з метою діагностики початкового стану знань, умінь, навичок, компетентностей, їх динаміки, виявлення рівня досягнення проміжних цілей і реалізації завдань, прогнозування ступеня досягнення кінцевих цілей; це складова частина моніторингу освітнього процесу на всіх рівнях та етапах. Він не завжди помітний для сторонніх, однак є серйозною інтелектуальною роботою, вимагає добре сформованого аналітичного мислення та аналітичних умінь, які виявляються у: «вмінні розбивати педагогічні явища на окремі елементи (умови, причини, мотиви, стимули, засоби, форми прояву тощо); осмислювати кожну частину у взаємозв'язку із цілим, із провідними сторонами; знаходити в теорії навчання і виховання ідеї, висновки, закономірності, які є адекватними логіці явища, що розглядається; правильно діагностувати педагогічні явища; знаходити основне педагогічне вміння (проблему) та засоби його оптимального вирішення» [2, с. 11].

З аналізу наукових джерел можна зробити висновок, що об'єктом педагогічного аналізу є інформація, яка стосується освітнього про-

цесу, роботи викладача та студентів, новітніх науково-педагогічних досліджень. Тому часто в науковій літературі вживається поняття інформаційно-аналітичної діяльності та інформаційно-аналітичної компетентності, які, на нашу думку, є складниками професійної компетентності викладача закладу вищої освіти. У цьому контексті В. Ягупов і його колеги вважають, що інформаційно-аналітична компетентність викладача – це його інтегративна характеристика, яка відображає підготовленість, готовність і здатність успішно здійснювати пошук, збір, аналіз, оброблення інформації й продуктивно її використовувати у процесі розв'язання професійно-педагогічних завдань під час підготовки майбутніх фахівців [5, с. 55].

Як свідчить аналіз практичної діяльності закладів вищої технічної освіти, професійна робота сучасного викладача спрямована на забезпечення високої якості навчальних результатів майбутніх спеціалістів, тому вона передбачає не лише безпосередню передачу знань, формування умінь, навичок, компетенцій, освітніх результатів студентів, організації їх самостійної роботи, а й систематичний покроковий аналіз особистої педагогічної діяльності, професійного рівня та розвитку, освітніх результатів студентів, організації їхньої самостійної та науково-дослідницької роботи тощо. Оскільки однією з характеристик професійної діяльності викладача ЗВТО є її рефлексивний характер, то викладач, організовуючи діяльність студентів як активних і рівноправних суб'єктів освітнього процесу, прагне поглянути на себе і свої дії їхніми очима, урахувати їхні думки, погляди, уявити їхній внутрішній світ, намагається зрозуміти відчуття й емоційний стан. Прогнозуючи педагогічну взаємодію, викладач оцінює себе як учасника цієї суб'єкт-суб'єктної взаємодії, учасника діалогу. При цьому саме викладач створює умови для виникнення міжсуб'єктних стосунків учасників освітнього процесу [1, с. 171]. Рефлексія відбувається не лише на основі відчуттів та емоцій, а й на основі аналізу релевантної (відповідної) інформації.

У процесі дослідження нами встановлено, що на різних етапах освітнього процесу в сучасному ЗВТО педагогічний аналіз має свої особливості. Так, на початку роботи з першокурсниками він має діагностичний характер – потрібно вияснити рівень знань, умінь, навичок, готовності до навчання та мотивації студентів. У ході навчання важливо бачити динаміку навчальних досягнень, і педагогічний аналіз стосується проміжних результатів та співставлення з поставленими проміжними цілями. На завершальному етапі підготовки майбутніх фахівців необхідно порівняти отримані результати з визначеними навчальними

планами, освітньо-професійними програмами та рівнем сформованості компетенцій, які відповідають освітньому рівню.

Основними напрямками педагогічного аналізу викладача англійської мови є:

- навчальні програми та дидактичне забезпечення викладання;
- рівень знань, умінь, навичок, сформованості комунікативної компетентності студентів, у тому числі й англомовної;
- навчальні досягнення студентів за певний проміжок часу;
- досягнення поставлених цілей, реалізації завдань, виконання програм;
- самоаналіз викладання (рівень дидактичної підготовки, знання і застосування сучасних педагогічних технологій, авторські дидактичні знахідки тощо);
- самовдосконалення, саморозвиток, професійний ріст і професійні досягнення.

Специфіка педагогічної діяльності зумовлює необхідність розроблення певного алгоритму реалізації педагогічного аналізу. Насамперед необхідно визначити його мету та об'єкт. Самому педагогічному аналізу передують збір інформації – потрібно отримати релевантну (ту, що відноситься до справи). Тут велике значення має інформаційна компетентність викладача, яка передбачає підготовленість, здатність і готовність його до роботи з інформацією у всіх її формах і уявленнях (наприклад, самостійно шукати, аналізувати, відбирати і передавати необхідну інформацію), що дасть змогу успішно користуватися інформаційними технологіями різних видів як у традиційній друкованій формі, так і засобом комп'ютерних телекомунікацій; працювати з інформацією в різних її формах як у повсякденному житті, так і в професійній діяльності [5, с. 47]. На цьому етапі важливо правильно вибрати методи отримання інформації (наприклад, спостереження, поточний та підсумковий контроль, тестування тощо) і розробити методику їх застосування та реалізувати на практиці, а також виділити основні показники і критерії, стосовно яких робитимуться заміри, порівняння, оцінки. Бажано, щоб показники і критерії мали, за можливості, кількісне вираження – так легше буде їх порівнювати і бачити динаміку.

Наступним кроком є накопичення, сортування, відбір необхідної інформації та відкидання зайвої, створення інформаційної бази, збереження та доступ до неї. Для цього необхідно застосовувати сучасні засоби роботи з інформацією, зокрема відповідне програмне забезпечення і комп'ютери. Отримана інформація має відповідати певним критеріям: бути об'єктивною, повною, актуальною, не переобтяженою даними, які зайві чи не мають прямого відношення до мети та об'єкта аналізу.

Власне педагогічний аналіз передбачає реалізацію інформаційно-аналітичної компетентності викладача – аналітичну роботу з отриманою інформацією. На цьому етапі важливі аналітичне мислення педагога, вміння класифікувати інформацію, виділяти головні та другорядні дані, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, узагальнювати, виділяти досягнення та слабкі місця, виявляти проблеми, прогнозувати динаміку освітнього процесу та його результати. У результаті встановлюються відхилення від поставлених навчальних цілей, проблеми в роботі студентів, слабкі місця і недоліки у методиці викладання, недостатність сформованості професійних компетенцій викладача, а також досягнення і, відповідно, переваги в організації навчального процесу, які варто використовувати в подальшій роботі.

На основі отриманих результатів розробляються варіанти усунення виявлених проблем і з урахуванням наявних можливостей приймаються оптимальні рішення щодо вдосконалення освітнього процесу та підвищення методичного рівня викладача. Після цього відбувається корекція навчальних програм, методики викладання, організації роботи студентів на заняттях та їх самостійної роботи, самовдосконалення й саморозвитку викладача.

Обов'язковим елементом алгоритму педагогічного аналізу є проведення контрольних замірів основних показників якості навчання студентів після корекції роботи (тих, які були визначені під час збору первинної інформації) та їх аналіз і співставлення з визначеними цілями вивчення англійської мови на конкретному етапі. Схематично алгоритм педагогічного аналізу представлено на рис. 1.

Особливістю педагогічного аналізу є те, що він стосується як роботи студентів, так і викладача, оскільки вони нероздільні й освітні результати є наслідком їхньої спільної діяльності. Педагогічний аналіз має базуватися на принципах сис-

тематичності, комплексності, безперервності, практичної спрямованості. Він включає як аналіз діяльності студентів, так і самоаналіз викладача: методику його роботи, рівень компетентності, володіння сучасними технологіями і формування авторських підходів до викладацької діяльності, визначення їх ефективності. У роботі викладача мають значення аналітичні здібності, критичне мислення, здатність розвиватися, готовність до змін. Усе це може забезпечити високу якість викладання англійської мови.

Висновки та перспективи подальших розробок у цьому напрямку. У педагогічній літературі багато уваги приділено класифікації педагогічного аналізу, його організації в роботі керівників шкіл та учителів. Однак специфіка педагогічної діяльності викладача вищої школи потребує особливої уваги і розроблення алгоритму його використання. Зростаючі вимоги до рівня знань англійської мови у випускників закладів вищої технічної освіти зумовлюють необхідність пошуку шляхів удосконалення її викладання. Аналіз діяльності викладачів англійської мови показав, що одним із засобів поліпшення організації освітнього процесу є систематичне використання педагогічного аналізу в їхній роботі. Його ефективність залежить від інформаційної та інформаційно-аналітичної компетентності та здатності реалізувати алгоритм педагогічного аналізу, який включає: визначення мети, розроблення показників, критеріїв, методів збору інформації, збір та обробку отриманих даних, виявлення сильних і слабких боків у роботі викладача та студентів, установаження причинно-наслідкових зв'язків, прийняття рішень та корекції навчального процесу, контролю та аналізу результатів.

На нашу думку, подальших наукових досліджень вимагає розроблення кваліметричного підходу до визначення показників і критеріїв роботи викладача та студентів, адже саме встановлення кількісних показників часто є проблемою під час вивчення педагогічних процесів та явищ.

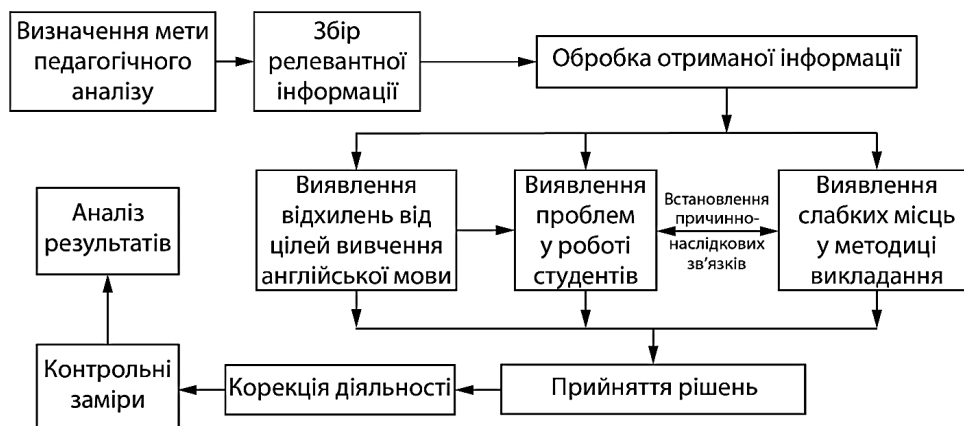

Рис. 1. Схеми алгоритму педагогічного аналізу

ЛІТЕРАТУРА

1. Гринько В. О. Особливості педагогічної діяльності викладача вищої школи в сучасну епоху. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2012. Вип. 17. С. 166.
2. Кайдалова Л. Г., Щокіна Н. Б., Вахрушева Т. Ю. Педагогічна майстерність викладача : навчальний посібник. Харків : НФаУ, 2009. 140 с.
3. Конаржевский Ю. А. Педагогический анализ как основа управления школой. Челябинск : Челяб. гос. пед. ун-т, 1978. 101 с.
4. Примакова Т. В. Аналітична діяльність учителя історії. *Історія та правознавство*. 2014. № 9 (361). С. 2–3.
5. Ягупов В. В. Інформаційно-аналітична діяльність педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів : термінологічний словник. Київ : ІПТО НАПН України, 2014. 127 с.

REFERENCES

1. Ghrynko, V. O. (2012). Osoblyvosti pedagoghichnoji dijalnosti vykladacha vyshhoji shkoly v suchasnu epokhu [Features of educational activity of a high school teacher in the modern era]. *Aktualjni problemy sociologhiji, psykhologhiji, pedagoghiky*. Vyp. 17. P. 166.
2. Kaydalova, L. G., Shchokina, N. B., Vakhrusheva, T. Yu. (2009). *Pedagoghichna majsternistj vykladacha: Navchalnyj posibnyk* [Teacher's pedagogical skills: Textbook]. Kharkiv, Ukraine : Vyd-vo NFaU.
3. Konarzhevskiy, Yu. A. (1978). *Pedagogicheskij analiz kak osnova upravlenija shkol* [Pedagogical Analysis as the Basis of School Management]. Cheljabinsk : Izd-vo Cheljab. gos. ped. un-ta.
4. Prymakova, T. V. (2014). Analitychna dijalnistj uchytelja istoriji [Analytical activity of a history teacher]. *Istorija ta pravoznavstvo: Naukovo-metodychnyj zhurnal*. № 9 (361). P. 2–3.
5. Yagupov, V. V. (2014). *Informacijno-analitchna dijalnistj pedagoghichnykh pracivnykiv profesijno-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv : terminologhichnyj slovnyk* [Information and analytical activity of teachers of vocational schools : terminological dictionary]. Kyiv, Ukraine : IPTO NAPN Ukrajinjy.